

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ทฤษฎีทุนสังคม (Social Capital)

1. นิยาม ทุนทางสังคมเป็นความปรารถนาพร้อมมือกันบนพื้นฐานของความไว้วางใจกัน (Interpersonal Trust) พึ่งพาอาศัยกันและตอบแทนกัน (Norms of Reciprocity) ทุนทางสังคมมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละสังคม (Putnam : 1995, Coleman : 1988 กล่าวอ้างในงานวิจัยของดร.วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์ : 2546) ทุนสังคมอาจหมายถึงเครือข่าย สถาบัน นโยบาย จารีต ประเพณี ความสัมพันธ์ก่อให้เกิดการสร้างพลังและภาคร่วมกัน (Coleman : 1990) มีลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) (World Bank) เกี่ยวกับวัฒนธรรมค่านิยมอย่างไม่เป็นทางการมีความสอดคล้องกับศีลธรรมอันดี (Fukuyama) และสามารถสร้างด้วยกระบวนการหรือระบบถ่ายทอดสืบต่อกันมีการสะสมและขยายตัวของทุนทางสังคมได้

2. ลักษณะทุนทางสังคม ทำให้เกิดความเชื่อถือ สามารถลดต้นทุนการดำเนินงานทางธุรกิจ (Transaction Cost in the Market Economy) ลดความยุ่งยาก ยับยั้งการฉ้อโกง ลดขั้นตอนการประสานงาน ซึ่งทุนทางสังคมจะเป็นธรรมชาติที่อยู่บนการกระทำที่ก่อประโยชน์ร่วมกัน ได้แก่ ข่าวสาร การไว้วางใจกัน จารีตที่เกี่ยวกับข้อมูลการไว้วางใจกัน การพึ่งพากันและต่างตอบแทนกัน (Information, trust and norms of reciprocity inhering in one's social network) (Fukuyama : 1997) ทุนทางสังคมเป็นบรรทัดฐาน (Norms) และเครือข่าย (Networks) ที่ทำให้เกิดกิจกรรมร่วมกัน (Social Capital : Implications for development theory, research and policy by Woolcock and Deepa Narayan:1999)

ทุนสังคมยังเป็นสิ่งที่พบเห็นในชีวิตประจำวันเป็นเรื่องความเห็นอกเห็นใจโดยเริ่มจากปัจเจกบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่สร้างขึ้นและสะสมไว้จนสามารถนำไปใช้ได้ (Lyda J.Hanifan, ในงานวิจัยของดร.วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์ กับคณะ) ส่วนลักษณะทุนทางสังคมในลักษณะของความสัมพันธ์ 4 ทิศนะหลัก (Woolcock and Narayan :1999) คือ ชุมชนนิยม (Communitarian View) เป็นทุนทางสังคมที่สัมพันธ์กับท้องถิ่นเช่น สมาคม สโมสร ชุมชนองค์กรประชาชน ส่วนเครือข่ายนิยม (Network View) เป็นความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเดียวกันมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Bonding) และความสัมพันธ์ ระหว่างชุมชนกับองค์กรภายนอก ชุมชนเป็นความสัมพันธ์จากภายนอก (Bridging) ส่วนสถาบันนิยม (Institutional View) เป็น

ความสัมพันธ์เครือข่าย และชุมชนเป็นบรรยากาศทางการเมือง กฎหมาย สถาบันที่เอื้อต่อการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการและไม่ทางการที่ต้องอาศัยสถาบันทางราชการ สำหรับกลุ่มสุดท้ายการรวมพลัง (Synergy View) เป็นการผสมผสานเครือข่ายและสถาบันเข้าด้วยกัน จะเกิดผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในการบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ในทิศทางเดียวกันทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และชุมชน เป็นเจ้าของทรัพยากรร่วมกันมีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary) เป็นหุ้นส่วนกัน (Partnership) จัดเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) (ซึ่งทัศนะ 4 ประการของ Woolcock and Narayan สอดคล้องกับ Francis Fukuyama ในบทความ Social Capital and Civil Society: 1999) สำหรับบทความของ Christiaan Grootaert and Thierry Van Bastelaer ในบทความ Social Capital : From Definition to Measurement ได้จำแนกทุนเป็น 2 กลุ่ม คือ ทุนทางสังคมด้านโครงสร้าง (Structural Social Capital) เช่น กลุ่มเครือข่าย องค์กร และสถาบันซึ่งมีกฎเกณฑ์และระเบียบที่สมาชิกพึงปฏิบัติ และอีกกลุ่มเป็นสังคมด้านภูมิปัญญา (Cognitive Social Capital) เป็นลักษณะนามธรรมไม่สามารถตีค่าได้ เช่น ทัศนคติที่ได้รับการยอมรับเป็นบรรทัดฐาน ในการไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทั้งในระดับจุลภาค (Micro Level) เช่น องค์กร ธุรกิจ เป็นต้น ระดับกลาง (Meso Level) เช่น ชุมชน และเครือข่าย เป็นต้น และระดับมหภาค (Macro Level) เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการเมือง เป็นต้น ซึ่ง Jenny Onyx and Paul Bulley (ในบทความ Measuring Social Capital in Five Communities in NSW : 1998) มีปัจจัยวัดอยู่ 5 ประการคือ การมีส่วนร่วมในเครือข่าย การต่างตอบแทน ความไว้วางใจกัน บรรทัดฐานของสังคม และสาธารณะร่วมกันเป็นเจ้าของ

สรุป ทุนทางสังคมเป็นความร่วมมือกันบนพื้นฐานการไว้วางใจกัน พึ่งพาอาศัยกัน และต่างตอบแทนกัน ตามพื้นฐานธรรมชาติหรือสร้างด้วยกระบวนการหรือระบบมีการถ่ายทอดสืบต่อกัน มีการสะสมและขยายตัว ตลอดจนมีความแตกต่างกันในแต่ละสังคม การสะสมทุนทางสังคม มี 3 ระดับ ระดับจุลภาค (Micro) ระดับกลางไปถึงระดับมหภาค (Macro) โดยมีการวัดอยู่ 2 ส่วนคือ

การวัดด้วยปัจจัยทางภูมิปัญญา (Cognitive Social Capital) ได้แก่

1. การพึ่งพาอาศัยกัน ต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน (Norms of Reciprocity)
2. ความไว้วางใจระหว่างกัน (Interpersonal Trust)
3. เป็นบรรทัดฐานของสังคม (Social Norms)
4. ส่งเสริมกันเพื่อการพัฒนา (Complementation) และเป็นหุ้นส่วนกัน (Partnership)

การวัดด้วยปัจจัยของโครงสร้าง (Structural Social Capital) ได้แก่

1. กฎระเบียบที่สมาชิกพึงปฏิบัติ
2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Participation)
3. สาธารณะร่วมกันเป็นเจ้าของ (The Commons)

ผลของการสะสมทุนทางสังคมทำให้ต้นทุนการประสานงานและดำเนินงานต่ำลง สร้างความเข้มแข็งและความสามัคคีในทุกกระดับ มีความมั่นคงในการขยายระบบ ทุกโครงสร้างมีการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)¹

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นทฤษฎีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชทรงแนะนำให้กับปวงชนชาวไทย และได้รับการสดุดีโดยองค์การสหประชาชาติ ว่าเหมาะสมที่จะนำไปเป็นแบบอย่างในการพัฒนาโลกในอนาคตเป็นหลักที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ และในทุกภาคในส่วนที่เป็นภาคสังคม ภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคธุรกิจ ด้วยหลักการที่ว่า

- 1) ความพอประมาณ
- 2) ความมีเหตุผล
- 3) ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว
- 4) การใช้ความรู้
- 5) การมีคุณธรรม

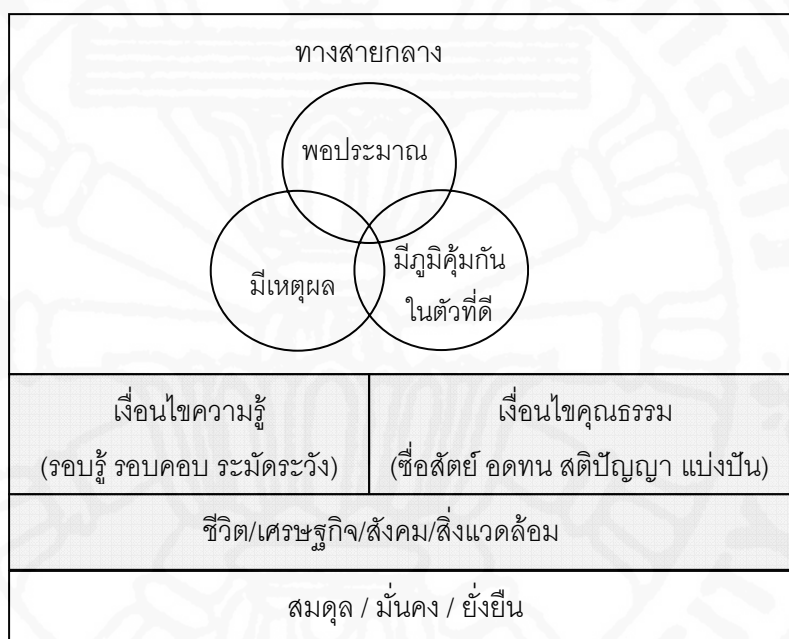
เป็นหลักการที่เน้นความพอดีความสมดุล ที่จะนำไปสู่ความมั่นคง และความยั่งยืน เป็นหลักการที่รวมถึงความรอบคอบ ความระมัดระวัง ความไม่โลภ หลักการดังกล่าวจึงเหมาะสมในการใช้กับทุกภาคดังได้กล่าวข้างต้น ซึ่งธุรกิจต้องมีความอยู่รอดอย่างมั่นคง แม่นในสถานการณ์ยากลำบาก ภายใต้การดำเนินธุรกิจที่ให้ความสำคัญต่อคุณธรรม คุณภาพ และประสิทธิภาพไปพร้อมกัน ภายใต้คุณธรรมคือความดี ความสุจริตเป็นธรรม ถูกต้อง เหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดความ

¹ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร พิมพ์ครั้งที่ 1 มีนาคม 2549 และ

เสียหายต่อผู้อื่น ต่อส่วนรวม ส่วนสังคมในฐานะธุรกิจเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ธุรกิจที่ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง จะเป็นธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม²

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นสามห่วงสองเงื่อนไข จะเชื่อมโยงสู่ธุรกิจกับความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นอย่างดีภายใต้เงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งประกอบด้วยความซื่อสัตย์ ชยัน อดทน สติ ปัญญา การแบ่งปัน³

สรุปทฤษฎีพอเพียง

ที่มา : เวทีเสวนา “ซีเอสอาร์สไตล์ไทย” โดย ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา พุทธที่ 2 สิงหาคม 2549 อาคารตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2549, หน้า 15

² สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา ในฐานะผู้นำความคิดธุรกิจกับความรับผิดชอบต่อสังคม ได้นำเสนอแนวคิดใน <http://www.suan-spirit.com> และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก วันที่ 15 สิงหาคม 2549.

³ ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา เสวนา ซีเอสอาร์สไตล์ไทย อาคารตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พุทธที่ 2 สิงหาคม 2549 และ http://www.tei.or.th/tbcd/csr/sharing/sharing_csr_HealthySociety_1.htm. และคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร พิมพ์ครั้งที่ 1 มีนาคม 2549 หน้า 14-15